

OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH IM. MARKA KARPIA
C e n t r e f o r E a s t e r n S t u d i e s

RAPORT OSW

KONTYNUACJA CZY ZMIANA?

POLITYKA NIEMIEC PO WYBORACH 2009 ROKU

– PROGNOZA

WARSZAWA LIPIEC 2009

Kontynuacja czy zmiana?

Polityka Niemiec po wyborach 2009 roku – prognoza

Spis treści

Tezy / 2

1. Kampania wyborcza i prognozy koalicyjne / 3

- 1.1. Charakterystyka kampanii wyborczej / **3**
- 1.2. Programy wyborcze najważniejszych partii: CDU/CSU, SPD, FDP, Partii Zielonych, Partii Lewicy / **4**
- 1.3. Prognozy koalicyjne / **9**
- 1.4. Politycy, których znaczenie wzrośnie po wyborach / **11**

2. Niemiecka polityka zagraniczna po wyborach do Bundestagu / 12

- 2.1. Ogólne założenia / **12**
- 2.2. Polityka wobec Rosji / **13**
- 2.3. Polityka wobec krajów Europy Wschodniej i Południowego Kaukazu (Ukraina, Białoruś, Mołdawia, Gruzja, Armenia, Azerbejdżan) / **14**
- 2.4. Niemcy w Unii Europejskiej / **15**
- 2.5. Stosunki transatlantyckie / **17**
- 2.6. Polityka bezpieczeństwa / **18**

3. Polityka gospodarcza i energetyczna / 19

4. Wyniki wyborów do Bundestagu a stosunki polsko-niemieckie / 20

- 4.1. Polityka zagraniczna / **20**
- 4.2. Polityka historyczna / **21**

Redakcja merytoryczna: *Anna Kwiatkowska-Drożdż*

Redakcja tekstu: *Katarzyna Kazimierska*

Skład: *Wojciech Mańkowski*

Kontynuacja czy zmiana? Polityka Niemiec po wyborach 2009 roku – prognoza

Tezy

1. Bezspornym faworytem wyborów parlamentarnych w Niemczech jest chadecja (CDU i CSU) i to jej przypadnie prawdopodobnie zadanie utworzenia nowej koalicji rządzącej. Badania opinii publicznej wskazują, że najbardziej prawdopodobne jest powstanie koalicji chadeco-liberalnej (CDU/CSU-FDP). Kontynuacja wielkiej koalicji (CDU/CSU-SPD) wydaje się mniej prawdopodobna ze względu na brak woli dalszej współpracy ze strony polityków tych partii. Socjaldemokracja coraz silniej odżegnuje się od kontynuacji współpracy z chadecami i deklaruje gotowość stworzenia koalicji z Partią Zielonych i FDP. Jednak prawdopodobieństwo zawiązania takiej koalicji również pozostaje nikłe.
2. Niezależnie od wyniku wrześniowych wyborów oraz kształtu nowej koalicji, niemiecka polityka wewnętrzna i zagraniczna nie ulegnie prawdopodobnie znaczącej modyfikacji, choć można się spodziewać przesunięcia akcentów. Jednym z priorytetów przyszłego rządu będzie pogłębienie relacji z USA i promowanie się RFN jako najważniejszego partnera USA w UE. Polityka RFN wobec Rosji będzie kontynuowana i oparta na zasadzie, iż przyszłością relacji unijno- i niemiecko-rosyjskich jest (strategiczne) partnerstwo, a dialog w kwestiach spornych, współpraca polityczna, gospodarcza i w sferze bezpieczeństwa przynosi lepsze efekty niż izolacja. Polityka RFN wobec krajów Europy Wschodniej i Południowego Kaukazu również będzie zbieżna z polityką obecnego rządu – należy ją rozpatrywać, uwzględniając przede wszystkim niemieckie interesy gospodarcze, energetyczne (tranzyt), „miękkiego” bezpieczeństwa, niemiecką politykę wobec Rosji oraz priorytet integracji UE. Dla nowego niemieckiego rządu jednym z najważniejszych zadań będzie realizacja postanowień Traktatu Lizbońskiego (TL) po jego wejściu w życie. Jeśli nie dojdzie do ratyfikacji TL w UE, można się spodziewać podjęcia kroków w celu częściowego wdrożenia postulatów TL, w ramach istniejących możliwości. RFN jako główny płatnik netto do budżetu UE będzie dążyła do zmniejszenia własnych obciążeń finansowych, które są relatywnie wysokie.
3. Należy się przygotować na to, iż najważniejsze kwestie sporne w polsko-niemieckich relacjach bilateralnych (np. historyczne) oraz wielostronnych (dążenie do pogłębienia rosyjsko-niemieckiego partnerstwa, gazociąg Nord Stream) będą nadal obciążały wzajemne stosunki. Jednak niezależnie od kształtu przyszłej koalicji utrzymanie dobrosąsiedzkich relacji z Polską pozostanie jednym z celów niemieckiej polityki zagranicznej. Może być to bardziej wyraźne w przypadku powstania rządu, w którym minister spraw zagranicznych mianowany zostanie przez FDP. Liberałowie są bowiem jedyną partią, która wpisała do swojego programu postulat zacieśnienia współpracy gospodarczej, instytucjonalnej i kulturalnej z Polską.

1. Kampania wyborcza i prognozy koalicyjne

1.1. Charakterystyka kampanii wyborczej

Oficjalnie kampania wyborcza do Bundestagu rozpocznie się w sierpniu, na miesiąc przed wyborami. Nieoficjalnie trwa ona jednak co najmniej od jesieni 2008 roku, czemu sprzyjają odbywające się elekcje różnego szczebla – od samorządowych poprzez wybory do parlamentów landowych i do Parlamentu Europejskiego po wybory prezydenckie. Wyniki kolejnych głosowań traktowane są przez partie polityczne jako prognozy wyborcze, wyraz preferencji elektoratu oraz wskazówki do zmian w prowadzeniu kampanii.

Tegoroczną kampanię wyborczą do Bundestagu zdominują tematy gospodarcze. Najbardziej zacięta walka będzie toczyła się między obecnymi koalicjantami i zarazem naturalnymi konkurentami – CDU/CSU i SPD. Silnie odczuwalne w Niemczech skutki kryzysu ekonomicznego wymuszały dotąd na tych partiach spójne działanie w imię ratowania gospodarki. Wraz z pogarszającą się sytuacją niemieckich przedsiębiorstw i zbliżającym się terminem wyborów różnice w podejściu chadeków i socjaldemokratów, np. odnośnie do zaangażowania państwa w ratowanie prywatnych firm, będą coraz wyraźniejsze. Przewidywana na jesień ostra faza kryzysu i wzrost bezrobocia dodatkowo pogłębią te różnice. Obok gospodarki spornymi tematami będą m.in. **polityka energetyczna, ochrona danych osobowych, a także kwestia rozszerzenia możliwości wykorzystania przez rząd RFN Bundeswehry do działań na terenie Niemiec.**

W kampanii wyborczej do Bundestagu tradycyjnie dużą rolę odegrają wystąpienia najważniejszych polityków w mediach. Od początku roku pretendenci do urzędu kanclerza – Angela Merkel (CDU) i Frank-Walter Steinmeier (SPD) oraz inni istotni przedstawiciele partii politycznych regularnie występują w popularnych niemieckich programach publicystycznych (m.in. „Anne Will”, „Maybrit Illner”, „RTL-Town Hall Meeting“, „Johannes B. Kerner”) w publicznych i prywatnych stacjach telewizyjnych. **Zaplanowana jest również debata telewizyjna A. Merkel i F.-W. Steinmeiera.** Obok obecności w tradycyjnych mediach, udziału w wiecach i spotkaniach wyborczych **coraz ważniejsze będzie w tegorocznej kampanii wyborczej wykorzystanie Internetu** jako narzędzia mobilizowania wyborców i nawiązania z nimi bezpośredniego kontaktu. Wszystkie najważniejsze partie, z wyjątkiem CSU, korzystają z serwisu internetowego YouTube, gdzie prezentują krótkie filmy zawierające m.in. informacje na temat programów wyborczych, jak też relacje z ważnych wydarzeń partyjnych. Wśród polityków coraz większą popularnością cieszą się również serwisy społecznościowe, takie jak StudiVZ i Facebook, a także serwis służący do udostępniania zdjęć w Internecie Flickr oraz platforma służąca do zamieszczania krótkich informacji (tzw. mikroblogów) Twitter. Kampania prowadzona w sieci jest odpowiedzią na malejące zainteresowanie tradycyjnymi formami walki wyborczej. Wraz z zanikaniem tradycyjnego elektoratu partii masowych i rosnącą liczbą osób niemających stałych preferencji politycznych Internet staje się również dla partii narzędziem umożliwiającym dotarcie do jak największej liczby potencjalnych nowych wyborców.

Dotychczas najbardziej widoczne są kampanie FDP i SPD. Liberaltowie postawili wyraźnie na bezpośredni kontakt z potencjalnymi wyborcami. Przedstawiciele frakcji parlamentarnej FDP odwiedzają małe miejscowości, zachęcając mieszkańców do oceny pracy obecnej koalicji. SPD natomiast zaostrzyła po porażce w wyborach do Parlamentu Europejskiego swój kurs wobec chadecji, co jest widoczne w bardziej agresywnej retoryce ministra Steinmeiera i wzmożonej krytyce polityki CDU, CSU i kanclerz Merkel. Chadecja wstrzymuje się z rozpoczęciem ofensywnej kampanii wyborczej, opierając swoją strategię na podkreślaniu zasług CDU i CSU w zwalczaniu skutków kryzysu gospodarczego i popularności kanclerz Merkel

1.2. Programy wyborcze najważniejszych partii: CDU/CSU, SPD, FDP, Partii Zielonych, Partii Lewicy

Priorytetowe w programach wyborczych wszystkich partii są kwestie gospodarcze – polityka fiskalna, regulacja rynków finansowych i rynek pracy. Ponadto istotną rolę odgrywają problemy edukacji i bezpieczeństwa wewnętrznego, w tym ochrony danych osobowych. Równie ważnym elementem programów wszystkich partii jest sytuacja tzw. nowych krajów związkowych, które mimo upływu prawie 20 lat od zjednoczenia Niemiec nadal borykają się z wysokim bezrobociem i są uzależnione od środków z budżetu federalnego. Wyborcy wschodni Niemiec niejednokrotnie przesądzali już o wyniku wyborów w skali całej RFN. W przeciwieństwie do elektoratu tzw. starych landów, elektorat wschodnich Niemiec nie ma utrwalonych preferencji wyborczych. Na jego poparcie liczą populistyczna Partia Lewicy, największy konkurent CDU na tym terenie, oraz SPD. Mimo że Partia Lewicy nie ma na razie szans na zawarcie koalicji na poziomie federalnym, może przeszkodzić partiom masowym w uzyskaniu wyniku gwarantującego utworzenie rządu z preferowanymi partnerami.

Wybrane aspekty programów wyborczych najważniejszych partii niemieckich

	CDU/CSU	SPD	FDP	Partia Zielonych	Partia Lewicy
POLITYKA FISKALNA	<ul style="list-style-type: none"> – obniżenie najniższego progu podatkowego z 14% na 12% – podniesienie kwoty, od której obowiązuje najwyższy próg podatkowy z 52 000 do 60 000 EUR rocznie – zwiększenie kwoty wolnej od podatku na każde dziecko do 8000 EUR rocznie 	<ul style="list-style-type: none"> – podwyższenie progu podatkowego dla najlepiej zarabiających z 45% do 47,5% i obniżenie dla osób o najniższych dochodach z 14% do 10% – wprowadzenie podatku od transakcji giełdowych 	<ul style="list-style-type: none"> – wprowadzenie niższych progów podatkowych: 10%, 25% i 35% – zwiększenie kwoty wolnej od podatku do 8004 EUR rocznie – zniesienie podatku handlowego (<i>Gewerbesteuer</i>) pobieranego przez władze lokalne – regionalizacja podatku spadkowego 	<ul style="list-style-type: none"> – podwyższenie progu podatkowego dla najlepiej zarabiających i obniżenie dla osób o najniższych dochodach – zwiększenie kwoty wolnej od podatku do 8500 EUR rocznie – wprowadzenie podatku od transakcji giełdowych – podwyższenie podatku spadkowego 	<ul style="list-style-type: none"> – podwyższenie progu podatkowego dla najlepiej zarabiających i obniżenie dla osób o najniższych dochodach – wprowadzenie podatku od transakcji giełdowych

	CDU/CSU	SPD	FDP	Partia Zielonych	Partia Lewicy
PRAWO PRACY / ZATRUDNIENIE	<ul style="list-style-type: none"> – wprowadzenie minimalnego dochodu na osobę i sprzeciw wobec płacy minimalnej – większy nacisk na szkolenie pielęgniarek i personelu medycznego ze względu na starzenie się społeczeństwa – zwiększenie możliwości aktywizacji zawodowej bezrobotnych – zmniejszenie biurokracji jako metody na odciążenie przedsiębiorstw małych i średnich 	<ul style="list-style-type: none"> – wprowadzenie płacy minimalnej w wysokości 7,50 EUR/godz. - wspieranie kursów poszerzających kwalifikacje jako metody walki z bezrobociem i utrzymania obecnego zatrudnienia 	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenie ustawowej ochrony przed zwolnieniem (tylko dla przedsiębiorstw zatrudniających co najmniej 20 osób, które pracują od przynajmniej dwóch lat) – likwidacja Federalnej Agencji Pracy i wprowadzenie w zamian modelu opierającego się na 3 filarach: agencji ubezpieczeniowej wypłacającej zasiłki, agencji pracy przekazującej oferty ponadregionalne i międzynarodowe i wielu komunalnych centrów pracy – sprzeciw wobec wprowadzenia płacy minimalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wprowadzenie płacy minimalnej w wysokości 7,50 EUR/godz. – stworzenie miliona nowych miejsc pracy w sektorze technologii ekologicznych, służbie zdrowia i opieki nad osobami starszymi 	<ul style="list-style-type: none"> – wprowadzenie płacy minimalnej w wysokości 10 EUR/godz. – podwyższenie kwoty zasiłku dla bezrobotnych (Harz IV) do 500 EUR – rozszerzenie ochrony miejsc pracy

	CDU/CSU	SPD	FDP	Partia Zielonych	Partia Lewicy
EDUKACJA	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie wydatków na badania naukowe (do 10% PKB do 2015 r.) – rozbudowa oferty żłobków i przedszkoli – wspieranie nauki jęz. niemieckiego już na poziomie przedszkolnym i wprowadzenie testu dla czterolatek sprawdzającego ich rozwój językowy – poszerzenie oferty szkolenia zawodowego i informacji na ten temat 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie wydatków na badania naukowe (do 3% PKB do 2015 r.) oraz szkolnictwo (przynajmniej 7% PKB do 2015 r.) – nieodpłatna opieka w żłobkach i przedszkolach – zwiększenie dostępności kształcenia zawodowego dla dorosłych powyżej 20 roku życia – ułatwienie podjęcia studiów wyższych przez absolwentów szkół zawodowych 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie wydatków na naukę (przynajmniej 7% PKB do 2010 r.) – wspieranie współpracy szkół i przedsiębiorstw – bony edukacyjne dla rodziców dzieci od 1 roku życia, które mogą być np. realizowane w żłobkach, przedszkolach i szkołach muzycznych – obowiązkowy test dla czterolatek sprawdzający ich rozwój językowy – utrzymanie dotacji budżetowych na kursy doskonalenia zawodowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wprowadzenie szkół z całodniową ofertą edukacyjną – nieodpłatna opieka w żłobkach i przedszkolach – stworzenie większej liczby miejsc na uczelniach wyższych – zwiększenie dostępności kształcenia zawodowego i podnoszenia kwalifikacji 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie inwestycji w szkolnictwo do przynajmniej 7% PKB – nieodpłatna opieka w żłobkach i przedszkolach

	CDU/CSU	SPD	FDP	Partia Zielonych	Partia Lewicy
BEZPIECZEŃSTWO WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> – ułatwienie ekstradycji cudzoziemców karanych i podejrzanych o działalność terrorystyczną – wprowadzenie bazy danych zawierającej informacje o wystawionych wizach i przypadkach ich fałszerstwa – rozszerzenie możliwości użycia przez rząd RFN Bundeswehry do udziału w akcjach wewnątrz Niemiec – zwiększenie możliwości prewencyjnych działań organów ścigania (śledzenie w Internecie, gromadzenie danych osobowych itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> – utrudnienie dostępu do broni palnej – zakaz rozszerzenia możliwości użycia przez rząd RFN Bundeswehry do akcji wewnątrz Niemiec – jasne kryteria pobierania i przetwarzania danych osobowych 	<ul style="list-style-type: none"> – zakaz śledzenia działalności osób podejrzanych w Internecie (w tym instalowania programów szpiegowskich) jako metody prewencji organów ścigania – wprowadzenie konstytucyjnego nakazu ochrony danych osobowych i stworzenie Fundacji Ochrony Danych Osobowych porównującej i oceniającej dostępne na rynku produkty służące lepszej ochronie danych – zakaz rozszerzenia możliwości użycia przez rząd RFN Bundeswehry do akcji wewnątrz Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> – zakaz instalowania przez organy ścigania kamer wideo w prywatnych mieszkaniach jako metody prewencji – zakaz śledzenia działalności osób podejrzanych w Internecie (w tym instalowania programów szpiegowskich) jako metody prewencji organów ścigania – zwiększenie ochrony danych osobowych 	<ul style="list-style-type: none"> – zakaz rozszerzenia możliwości użycia przez rząd RFN Bundeswehry do akcji wewnątrz Niemiec – zakaz śledzenia w Internecie (w tym instalowania programów szpiegowskich) jako metody prewencji organów ścigania – zakaz instalowania przez organy ścigania kamer wideo i podsłuchów w prywatnych mieszkaniach jako metody prewencji – wyraźniejszy podział między służbami specjalnymi a policją

	CDU/CSU	SPD	FDP	Partia Zielonych	Partia Lewicy
NIEMCY WSCHODNIE	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje w badania naukowe- wspieranie rolnictwa i terenów wiejskich – wyrównanie poziomu płac i emerytur w Niemczech wschodnich i zachodnich – programy walki z bezrobociem długoterminowym – wprowadzenie korzystnych warunków dla nowych inwestycji w Niemczech wschodnich – przedłużenie okresu wypłacania dodatku na inwestycje w innowacyjne gałęzie gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> – wypłacanie środków w ramach paktu solidarnościowego II do 2019 r. – inwestycje w edukację, badania naukowe i innowacyjne gałęzie gospodarki – wyrównanie poziomu płac i emerytur w Niemczech wschodnich i zachodnich 	<ul style="list-style-type: none"> – wyrównanie szans edukacyjnych – zwiększenie inwestycji w szkolenie zawodowe i badania naukowe 	<ul style="list-style-type: none"> – przeznaczenie środków z paktu solidarnościowego II na inwestycje w edukację i naukę – rozbudowa nowych technologii ekologicznych i energetycznych – zwiększenie oferty szkolenia zawodowego dla młodzieży – wspieranie szkół wyższych w nowych krajach związkowych – wyrównanie emerytur w Niemczech wschodnich i zachodnich – wspieranie rolnictwa i terenów wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> – wyrównanie płac w starych i nowych krajach związkowych – wypłacanie środków w ramach paktu solidarnościowego II do 2019 r. – wspieranie przyszłościowych technologii ekologicznych i energetycznych i inwestycja w badania naukowe w tych dziedzinach

1.3. Prognozy koalicyjne

Według sondażu z 15 lipca 2009 roku przeprowadzonego przez instytut badania opinii społecznej FORSA, największym poparciem cieszy się obecnie chadecja – 36%. SPD plasuje się na drugim miejscu – 23%. Chęć głosowania na FDP deklaruje obecnie 13% badanych, swój głos na Partię Zielonych oddałoby 12%, a na Partię Lewicy 11% Niemców. Dane sondażowe zbliżone są do faktycznych wyników partii niemieckich w wyborach do Parlamentu Europejskiego, co oznacza, że odpowiadają rzeczywistym preferencjom elektoratu. Teoretycznie możliwe są zatem następujące koalicje (w kolejności największego prawdopodobieństwa powstania):

- chadecko-liberalna (CDU, CSU i FDP),
- wielka koalicja (CDU, CSU i SPD),
- koalicja „świąteł drogowych” (SPD, FDP, Partia Zielonych),
- koalicja jamajska (CDU, CSU, Partia Zielonych, FDP),
- koalicja SPD, Partii Lewicy i Związku 90/Zielonych.

Skład przyszłej koalicji istotny jest nie tylko ze względu na siłę jej pozycji w Bundestagu, ale również na rozkład głosów w Bundesracie – **gremium składającym się z 69 przedstawicieli** rządów krajów związkowych. W Bundesracie zasiada od 3 do 6 członków rządów z poszczególnych landów (krajów związkowych), w zależności od liczby mieszkańców. Zgodnie z Ustawą Zasadniczą, wszystkie ustawy wymagającego finansowego nakładu krajów związkowych wymagają zgody w Bundesracie. Jeżeli więc rozkład głosów w Bundestagu nie pokryje się z układem sił w Bundesracie, może dojść do blokowania pracy rządu federalnego.

Rozkład głosów w Bundesracie może ulec zmianie po wyborach do parlamentów Saksonii, Kraju Saary i Turyngii (30 sierpnia) oraz Brandenburgii (27 września).

Według danych, jakimi dysponujemy obecnie, układ głosów w Bundesracie po wyborach wyglądałby następująco:

koalicja	liczba głosów w Bundesracie (stan z 15.07.2009)
chadecko-liberalna (CDU, CSU, FDP)	36
wielka (CDU, CSU, SPD)	30
„świąteł drogowych” (SPD, FDP, Partia Zielonych)	7
jamajska (CDU, CSU, FDP, Partia Zielonych)	39
SPD, Partia Lewicy, Partia Zielonych	11

Najbardziej prawdopodobne koalicje i ich charakterystyka

Najsilniejszymi partiami, według sondaży przedwyborczych, pozostają CDU i CSU i to im przypadnie prawdopodobnie zadanie utworzenia nowej koalicji. Zgodnie z badaniami opinii publicznej po wyborach najbardziej prawdopodobne jest powstanie koalicji chadecko-liberalnej. W drugiej kolejności wymienia się wielką koalicję CDU/CSU/SPD. Jednak po porażce w wyborach do Parlamentu Europejskiego SPD przyjęło taktykę konfrontacji z chadecją i odżegnuje się od kontynuacji współpracy z nią w przyszłym rządzie, deklarując gotowość stworzenia koalicji z Partią Zielonych i FDP. Również chadecja manifestuje brak zainteresowania dalszą pracą wielkiej koalicji i deklaruje chęć zawarcia koalicji z FDP.

- **Koalicja chadecko-liberalna (CDU, CSU i FDP)**

Obecnie najbardziej prawdopodobne jest powołanie nowego rządu przez chadeków i liberałów z kanclerz Angelą Merkel na czele. CDU, CSU i FDP to tradycyjni koalicjanci, współrządzący teraz w 6 krajach związkowych. Z obecnych wyliczeń wynika, że partie te dysponowałyby w Bundsracie większością absolutną niezbędną do przyjęcia ustaw, co oznacza, że ich koalicja miałaby największe szanse na sprawną pracę legislacyjną. Umocnione dobrym wynikiem w wyborach do Parlamentu Europejskiego partie te rozpoczynają kampanię wyborczą z jasną deklaracją woli współpracy w przyszłym rządzie. Współpraca zgodnych w wielu kwestiach chadeków i liberałów przebiegałaby znacznie łatwiej niż w przypadku wielkiej koalicji. Partie te doszłyby do porozumienia m.in. w kwestiach reformy systemu podatkowego, polityki pracy, zwiększenia inwestycji w edukację, polityki energetycznej (zarówno CDU i CSU jak FDP opowiadają się za większym udziałem energii atomowej w bilansie energetycznym Niemiec jako sposobem na dywersyfikację źródeł energii). Punkty sporne dotyczyłyby prawdopodobnie polityki wewnętrznej, w tym głównie kwestii ochrony danych osobowych i prewencyjnych działań policyjnych w Internecie. Do konfliktów mogłoby również dojść, jeżeli chadecy będą kontynuować linię polityki anty kryzysowej zapoczątkowanej przez wielką koalicję, w tym dokapitalizowanie upadających przedsiębiorstw (czemu stanowczo sprzeciwia się FDP). Bardziej rygorystyczne w ostatnim czasie podejście CDU do ingerencji państwa w politykę prywatnych firm pozwala jednak sądzić, że i w tym punkcie partiom udałoby się osiągnąć kompromis.

Problemem koalicji chadeków i liberałów mogą okazać się ambicje polityczne przedstawicieli dwóch mniejszych partii – CSU i FDP. Horst Seehofer, szef CSU niejednokrotnie prezentował radykalnie odmienne stanowisko niż CDU, co prowadziło do długotrwałych konfliktów wewnątrz chadecji. FDP wzmocniona konserwatywnym elektoratem, rozczarowanym zbyt dużym zbliżeniem programowym chadeków i socjaldemokratów podczas kryzysu gospodarczego, może okazać się dla CDU partnerem dużo trudniejszym niż jeszcze przed rokiem.

- **Wielka koalicja (CDU, CSU i SPD)**

Zgodnie z badaniami opinii społecznej, arytmetyczną większość może uzyskać również wielka koalicja tworzona przez chadeków i socjaldemokratów. Mimo że rząd ten sprawdził się już w czasie ostatniej kadencji, jego kontynuacja nie cieszy się zainteresowaniem obecnych koalicjantów. Wydaje się jednak, że będzie to dla obu partii masowych jedyna szansa dalszego sprawowania władzy, jeżeli nie uda się im stworzyć preferowanych koalicji z innymi partiami.

Praca koalicji chadeków i socjaldemokratów byłaby w dużej mierze kontynuacją jej dotychczasowej polityki. Partie udowodniły już niejednokrotnie zdolność do kompromisu mimo znaczących różnic programowych. Także polityka anty kryzysowa wielkiej koalicji oceniana jest przez Niemców dobrze. Do sporów dochodziłoby nadal w kwestiach bezpieczeństwa wewnętrznego, polityki energetycznej i przede wszystkim gospodarczej. Konflikty mogą nasilać się w sytuacji zapowiadanego na jesień radykalnego pogorszenia koniunktury i wzrostu bezrobocia – SPD będzie naciskać na ingerencję państwa w gospodarkę i reformy socjalne, podczas gdy CDU i CSU będą prawdopodobnie opowiadać się za liberalizmem gospodarczym.

- **Koalicja „świąteł drogowych” SPD/FDP/Związek 90/Zieloni**

Mimo zamieszczenia w programie wyborczym socjaldemokratów wyraźnej deklaracji woli zawarcia takiej koalicji, ma ona relatywnie najmniejsze szanse na powstanie. Członkowie Partii Zielonych (inaczej niż kierownictwo tej partii) kategorycznie odrzucają bowiem współpracę z liberałami. Także FDP nie jest chętna do formowania koalicji z Partią Zielonych, obawiając się reakcji swojego liberalnego elektoratu.

Rząd socjaldemokratów, liberałów i Zielonych miałby trudności z wypracowaniem spójnego stanowiska w polityce wewnętrznej i gospodarczej z uwagi na różnice programowe lewicowych SPD i Związku 90/Zielonych oraz liberalnej FDP. Partie te mają zbliżone poglądy na kwestie bezpieczeństwa wewnętrznego, natomiast do konfliktów dochodziłoby m.in. na polu gospodarki, polityki fiskalnej, a także energetyki. Dodatkowym utrudnieniem pracy takiej koalicji jest niewielka liczba głosów, jaką dysponuje ona w Bundestracie, praktycznie skazująca jej inicjatywy ustawodawcze na porażkę.

1.4. Politycy, których znaczenie wzrośnie po wyborach

Mimo że kampania wyborcza nie rozpoczęła się jeszcze oficjalnie i największe partie nie przedstawiły jeszcze swoich gabinetów cieni, w mediach pojawiają się już spekulacje na temat polityków spoza obecnego rządu, którzy mogą odegrać istotną rolę w przyszłych rządach i stanowisk, które być może obejmą.

minister spraw zagranicznych:

– Guido Westerwelle (FDP) – lat 48, od roku 2000 przewodniczący partii, od roku 2006 przewodniczący frakcji parlamentarnej FDP, w latach 1994–2001 sekretarz generalny FDP

minister finansów:

– Norbert Röttgen (CDU) – lat 44, jeden z najbliższych współpracowników Angeli Merkel, przewodniczący Parlamentarisches Kontrollgremium (odpowiednika polskiej komisji sejmowej ds. służb specjalnych), od roku 2005 parlamentarny kierownik frakcji CDU/CSU w Bundestagu
– Hermann Otto Söllms (FDP) – lat 69, w latach 1987–1999 skarbnik FDP, w latach 1991–1998 przewodniczący frakcji parlamentarnej FDP, od roku 1998 wicemarszałek Bundestagu

minister spraw wewnętrznych:

– Thomas de Maizière (CDU) – lat 55, w latach 1999–2001 szef kancelarii premiera Saksonii, w latach 2001–2002 minister finansów Saksonii, w latach 2002–2004 minister sprawiedliwości Saksonii, w latach 2004–2005 minister spraw zagranicznych Saksonii, od roku 2005 szef Urzędu Kanclerskiego i minister ds. nadzwyczajnych

minister pracy i spraw społecznych:

– Ronald Pofalla (CDU) – lat 50, w latach 2004–2005 wiceprzewodniczący frakcji CDU/CSU w Bundestagu, od roku 2005 sekretarz generalny CDU
– Andrea Maria Nahles (SPD) – lat 39, w latach 1995–1997 przewodnicząca młodzieżówki SPD, od roku 2007 wiceprzewodnicząca SPD i ekspert grupy Praca i sprawy społeczne w Bundestagu

minister zdrowia:

– Markus Söder (CSU) – lat 42, w latach 2003–2007 sekretarz generalny CSU, w latach 2003–2008 minister Bawarii ds. federacji i Europy, od roku 2008 minister ds. środowiska i zdrowia Bawarii
– Andrea Maria Nahles (SPD) – lat 39, w latach 1995–1997 przewodnicząca młodzieżówki SPD, od roku 2007 wiceprzewodnicząca SPD i ekspert grupy Praca i sprawy społeczne w Bundestagu

minister sprawiedliwości:

– Sabine Leutheusser-Schnarrenberger (FDP) – lat 58, w latach 1992–1996 minister sprawiedliwości RFN, od roku 2000 przewodnicząca FDP w Bawarii

minister edukacji:

- Cornelia Pieper (FDP) – lat 50, w latach 2001–2005 sekretarz generalna FDP, od roku 2005 wiceprzewodnicząca FDP
- Doris Ahnen – lat 45, minister ds. edukacji, nauki, młodzieży i kultury w Nadrenii-Palatynacie

minister środowiska:

- Tanja Gönner (CDU) – lat 40, w latach 2004–2005 minister spraw społecznych Badenii-Wirtembergii, od roku 2005 minister środowiska Badenii-Wirtembergii

pełnomocnik rządu federalnego ds. kultury i mediów:

- Christina Weiss – lat 56, ekspert bezpartyjna, dziennikarz i w latach 2002–2005 pełnomocnik rządu federalnego ds. kultury i mediów

szef urzędu kanclerskiego:

- Norbert Röttgen (CDU) – lat 44, jeden z najbliższych współpracowników Angeli Merkel, przewodniczący Parlamentarisches Kontrollgremium (odpowiednika polskiej komisji sejmowej ds. służb specjalnych), od roku 2005 parlamentarny kierownik frakcji CDU/CSU w Bundestagu

2. Niemiecka polityka zagraniczna po wyborach do Bundestagu

2.1. Ogólne założenia

Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa RFN jest przedmiotem szerokiego konsensusu wśród niemieckich elit politycznych. Cechuje ją dążenie do multilateralizmu, wzmacnianie organizacji międzynarodowych, współpraca i dialog z „trudnymi” partnerami oraz dążenie do rozwiązywania konfliktów bez użycia siły. Priorytetem jest nadal integracja europejska i partnerstwo transatlantyckie. Realizacja polityki RFN na tych obszarach ulega jednak od końca lat dziewięćdziesiątych stopniowym przemianom, które zapoczątkowały rządy Gerharda Schrödera, a które związane są chęcią wzmocnienia pozycji zjednoczonych Niemiec w UE i na świecie.

Analiza programów wyborczych (do Parlamentu Europejskiego i Bundestagu) niemieckich partii¹ pokazuje, że w głównych obszarach niemieckiej polityki zagranicznej, takich jak: relacje transatlantyckie, polityka europejska, polityka wobec Rosji i wschodnich sąsiadów UE, polityka bezpieczeństwa, partie zajmują bardzo podobne pozycje. Różnice sprowadzają się do innego rozłożenia akcentów. Zarówno przy sformułowaniu koalicji chadecko-liberalnej czy wielkiej koalicji można się więc spodziewać kontynuacji dotychczasowej linii polityki zagranicznej RFN:

- W przypadku kontynuacji rządów wielkiej koalicji pewne różnice będzie można zaobserwować, jak wcześniej, na poziomie retoryki i gestów. Będzie widoczne dążenie socjaldemokratycznego ministra spraw zagranicznych (prawdopodobnie nadal byłby to Frank-Walter Steinmeier) do promowania się poprzez prezentowanie własnych inicjatyw w polityce zagranicznej. Inicjatywy te mogą być nie do końca skoordynowane z Urzędem Kanclerskim, lecz zapewne nie będą sprzeczne z linią polityki zagranicznej rządu.
- Ewentualny rząd chadecko-liberalny również będzie kontynuował kurs obecnego rządu. Przygotowujący się do objęcia resortu spraw zagranicznych szef FDP, Guido Westerwelle, otwarcie chwali

¹ Wyłączając program i hasła głoszone przez Partię Lewicy, która w przyszłej kadencji Bundestagu nie ma szansy na współtworzenie rządu.

dotychczasową politykę zagraniczną i mówi o jej kontynuacji z „liberalnymi” akcentami w przypadku rządu chadecko-liberalnego. Ponieważ pozycje FDP w polityce zagranicznej (w przeciwieństwie do polityki gospodarczej) są bardzo zbliżone do stanowiska SPD, partia ta będzie na tym obszarze pełniła dla CDU rolę, która przypisana była socjaldemokratycznemu partnerowi.

2.2. Polityka wobec Rosji

Dotychczasowa polityka RFN wobec Rosji będzie kontynuowana. Polityka każdej koalicji, która wytoni się po wyborach będzie kierowała się zasadą, iż przyszłością relacji Rosja – Unia Europejska/Niemcy jest (strategiczne) partnerstwo. Rosja uważana jest wprawdzie za trudnego partnera i w każdym rządzie jeden z koalicjantów (CDU/CSU, Zieloni, być może również FDP) będzie bardziej krytycznie wyrażał się o sytuacji politycznej w Rosji i rosyjskiej polityce zagranicznej. Krytyka ta (wyrażana ostrożnie przez członków rządu, ostrzej przez posłów w Bundestagu) nie wpłynie jednak na główny kierunek polityki niemieckiej wyznaczony przez zasadę „zmiany poprzez powiązanie”. **Zakłada ona, że dialog w kwestiach spornych, współpraca polityczna, gospodarcza i w sferze bezpieczeństwa przynosi lepsze efekty niż izolacja.**

Fundamentem dla prowadzenia takiej polityki przez RFN są relacje gospodarcze z Rosją i związany z tym silny lobbing niemieckiego biznesu. Ekonomiczne relacje opierają się nie tylko na niemieckim eksporcie do Rosji (w 2008 r. zanotował największą tendencję zwykłą wśród wschodnioeuropejskich partnerów handlowych RFN) i imporcie rosyjskich surowców energetycznych do Niemiec (rosyjski gaz stanowi 43% importu). Składają się na nie również rosnące powiązania kapitałowe niemieckich i rosyjskich firm: duże inwestycje niemieckie w Rosji (np. E.ON, BASF w sferze energetycznej) oraz rosyjskie w RFN (Gazpromu w energetyce, a ostatnio – Sberbanku w Oplu; jeśli transakcja dojdzie do skutku, być może Rosjanie wezmą udział w prywatyzacji niemieckich kolei). Powiązania gospodarcze są wspierane przez obecny niemiecki rząd w ramach niemiecko-rosyjskiego „partnerstwa na rzecz modernizacji”, które zapewne będzie kontynuowane². Powstaną kolejne powiązania gospodarcze Rosja–Niemcy i wspólne projekty w wielu dziedzinach. Można się spodziewać, że każdy rząd RFN, tradycyjnie wspierający niemieckich przedsiębiorców, będzie uwzględniał ich interesy w polityce wobec Rosji kształtowanej w organizacjach międzynarodowych (UE, NATO, OBWE) i sprzeciwiał się ewentualnym gospodarczym i politycznym sankcjom wobec Rosji (np. ze strony UE). Będzie też podejmował dialog w przypadku przedstawienia przez Rosjan propozycji w jakimś obszarze (np. architektury bezpieczeństwa europejskiego, współpracy energetycznej).

Oprócz interesów gospodarczych przyszłe relacje RFN–Rosja będą zdeterminowane przez kwestie bezpieczeństwa. Niemcy postrzegają Rosję jako ważnego gracza międzynarodowego, mającego wpływ na Iran w kwestii programu nuklearnego czy kwestię zaopatrzenia ISAF w Afganistanie. Każdy rząd RFN będzie szukał możliwości włączania Rosję we współpracę w tych obszarach. Po wojnie w Gruzji Niemcy widzą również konieczność zwiększenia konsultacji z Rosją i większej współpracy w sferze bezpieczeństwa europejskiego. Wydarzenia z sierpnia ubiegłego roku umocniły panującą w RFN opinię, że nie należy podejmować w Europie inicjatyw w sferze bezpieczeństwa, które nie zostały uzgodnione z Rosją lub, wobec których Rosja wyraża sprzeciw – jak np. uznanie niepodległości Kosowa czy dążenie do przyznania MAP Ukrainie i Gruzji w NATO.

² Zostało ono zainicjowane w maju 2008 r. przez ministra Steinmeiera i zakłada ułatwienie wejścia na rosyjski rynek niemieckich małych i średnich firm w zamian za dostęp do niemieckich technologii w następujących branżach: energetyka (wydobycie, przetwarzanie i przesył oraz zwiększenie efektywności energetycznej), ochrona klimatu („zielone technologie”), badania i innowacje, rozwiązywanie problemów związanych z kryzysem demograficznym, sektor usług i technologii medycznych.

Powyżej przedstawiony kurs polityki wobec Rosji kontynuować będzie każda niemiecka koalicja, która wyłoni się po wyborach do Bundestagu. Znajduje to potwierdzenie w przedstawionych ostatnio programach wyborczych niemieckich partii.

- SPD podkreśla strategiczne partnerstwo UE z Rosją oraz konieczność partnerstwa w sferze bezpieczeństwa i potrzebę wspierania modernizacji w Rosji
- FDP opowiada się za gospodarczym i politycznym partnerstwem RFN z Rosją, a za długoterminowy cel strategiczny określa partnerstwo UE–Rosja w sferze bezpieczeństwa.
- CDU zajmuje tradycyjnie chłodniejsze stanowisko i nierzadko wypowiada się krytycznie na temat rosyjskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Wschodniej i Południowego Kaukazu. Jednakże również opowiada się za dążeniami RFN, UE i NATO do partnerstwa strategicznego z Rosją. Jednym z głównych celów chadeków jest modernizacja Rosji poprzez silniejszą współpracę polityczną, gospodarczą i społeczeństw obywatelskich.
- Partia Zielonych krytykuje sytuację w Rosji i jej politykę zagraniczną ze względu na brak poszanowania praw człowieka, ale wyraża również potrzebę powiązania Rosji ze strukturami euroatlantyckimi.

2.3. Polityka wobec krajów Europy Wschodniej i Południowego Kaukazu (Ukraina, Białoruś, Mołdawia, Gruzja, Armenia, Azerbejdżan)

Politykę RFN wobec krajów Europy Wschodniej i Południowego Kaukazu również będzie cechować kontynuacja, niezależnie od powyborczych koalicji. Politykę obecnego i przyszłych rządów należy rozpatrywać, uwzględniając przede wszystkim niemieckie interesy gospodarcze i energetyczne (tranzyt) oraz „miękkiego” bezpieczeństwa, niemiecką politykę wobec Rosji oraz stanowiska poszczególnych partii w sprawie integracji europejskiej i przyszłego kształtu UE.

RFN, niezależnie od rządzących koalicji, jest zainteresowana stabilnością i modernizacją państw obu regionów, których państwa traktowane są jako obszar ekspansji gospodarczej dla niemieckich firm oraz są istotne z punktu widzenia tranzytu nośników energii. W niemieckim interesie leży przeprowadzanie przez te kraje demokratycznych i gospodarczych reform w celu wypracowania odpowiednich warunków dla dalszego rozwoju relacji gospodarczych, zapewnienia bezpieczeństwa tranzytu nośników energii oraz stworzenia obszaru bezpieczeństwa we wschodnim sąsiedztwie UE, który nie generowałby „miękkich” zagrożeń (nielegalna imigracja, zorganizowana przestępczość, handel ludźmi i narkotykami) dla unijnego i niemieckiego bezpieczeństwa. RFN realizuje i będzie realizować swoje priorytety w regionie głównie na płaszczyźnie bilateralnej na wielu poziomach: politycznym, gospodarczym, społecznym, kulturalnym, naukowym, pomocy rozwojowej³. Mimo iż ta działalność nie jest na pierwszy rzut oka widoczna, tworzy przez RFN sieć kontaktów oraz ugruntowuje pozycję Niemiec w państwach regionu jako najważniejszego partnera gospodarczego i politycznego.

Na stanowisko przyszłego rządu RFN w kwestii relacji krajów Europy Wschodniej i Południowego Kaukazu z UE wpływa priorytet pogłębiania integracji i przeprowadzenia reform instytucjonalnych UE oraz niechęć niemieckiego społeczeństwa do kolejnych rozszerzeń UE. Wobec sąsiadów UE na wschodzie objętych Europejską Polityką Sąsiedztwa każda z rządzących koalicji będzie głosić konieczność pogłębiania zróżnicowanych relacji UE z tymi państwami oraz wspieranie regionalnej współpracy

³ Poprzez działalność fundacji niemieckich partii politycznych, współpracę międzyresortową, pomoc udzielaną przez niemieckie instytucje współpracy rozwojowej, a nawet federalne ministerstwa ich odpowiednikom w krajach regionu; poprzez działalność finansowanych z budżetu państwa instytucji takich jak Instytut Goethego, Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej, współpracę między uniwersytetami, stypendia i staże w RFN; poprzez tworzenie rad gospodarczych między resortami, organizowanie forów gospodarczych, tworzenie grup doradczych służących ekonomiczną ekspertyzą, sieci niemieckich izb handlowych oraz placówek gospodarczych itp.

w ramach Partnerstwa Wschodniego (PW) i będzie ten projekt popierać⁴. Poparcie dla PW można rozpatrywać jako jeden z efektów wojny w Gruzji, choć z drugiej strony podobne propozycje współpracy UE z krajami obu regionów Niemcy przedstawiali przed prezydenturą RFN w UE w 2007 roku⁵.

Co się tyczy perspektywy europejskiej, większość partii oficjalnie nie sprzeciwia się członkostwu tych krajów w UE w długiej perspektywie. Za możliwością ich akcesji opowiada się SPD w programie wyborczym do Bundestagu oraz Partia Zielonych i FDP w programach europejskich. Deklaracje te nie będą jednak wpływały na stanowisko przyszłego rządu, który niezależnie od kształtu koalicji nie zgodzi się na wpisanie perspektywy europejskiej dla tych państw do dokumentów unijnych czy umów zawieranych przez UE z tymi państwami. Jeśli w przyszłym rządzie partiami wiodącymi będą CDU/CSU, dominować będzie oficjalne stanowisko chadecji w sprawie wstrzymania rozszerzania UE W swoich programach europejskich CDU i CSU po raz pierwszy otwarcie mówią o granicach UE i niemożności przyznania perspektywy unijnej wszystkim europejskim sąsiadom (tzn. krajom Europy Wschodniej i Południowego Kaukazu).

Na politykę RFN wobec państw Europy Wschodniej i Kaukazu Południowego ma i będzie mieć wpływ kształtowanie przez RFN bliższych relacji z Rosją. Niemcy postrzegają za cel niemieckiej i unijnej polityki w obu regionach reformy i modernizację tych krajów nie w opozycji, ale we współpracy z Rosją. Dlatego będą przekonywali stronę rosyjską o możliwości współpracy we „wspólnym sąsiedztwie” (zdając sobie sprawę z odmiennego postrzegania tych krajów i polityki prowadzonej wobec nich przez Rosję) i dążyli do włączania Rosji w projekty Partnerstwa Wschodniego oraz kontynuacji tych projektów unijnych, które taką współpracę już zakładają (np. Synergia Czarnomorska). Będą również opowiadali się za włączaniem Rosji we wszystkie inne projekty rozwijane przez UE, w których Rosja chce mieć zapewniony udział. Ostatnim tego przykładem może być poparcie niemieckiego rządu dla rosyjskich postulatów włączenia Rosji w projekt modernizacji ukraińskich rurociągów pierwotnie opracowany między Komisją Europejską a Ukrainą.

2.4. Niemcy w Unii Europejskiej

Reformy instytucjonalne i przyszły kształt UE

Dla wszystkich niemieckich partii politycznych (oprócz Partii Lewicy) jednym z najważniejszych priorytetów będzie realizacja postanowień Traktatu Lizbońskiego (TL) po jego wejściu w życie po referendum w Irlandii i zakończeniu ratyfikacji w Polsce i RFN (oczekiwanie na wyrok Trybunału Konstytucyjnego). Jeśli nie dojdzie do ratyfikacji TL w UE, co będzie politycznym wstrząsem dla RFN, można spodziewać się podjęcia kroków w celu częściowego wdrożenia postulatów TL w ramach prawa wtórnego, porozumień międzyinstytucjonalnych czy traktatu akcesyjnego Chorwacji. Można spodziewać się również kroków (np. wraz z Francją) zmierzających do intensyfikacji współpracy w myśl zapisów traktatowych o obszarach „wzmocnionej współpracy” lub kształtowania jej poza ramami UE. W przypadku wejścia TL w życie RFN będzie wykorzystywał możliwości, jakie daje TL w kwestiach „ściślejszej współpracy” państw członkowskich UE w konkretnych dziedzinach (np. polityka obronności i bezpieczeństwa).

⁴ Niemcy szczególnie zainteresowani są dopasowaniem standardów prawnych w tych krajach (na obszarze gospodarki, ochrony środowiska, energetyki, finansów) do standardów unijnych bez politycznych implikacji dla procesu pogłębiania integracji europejskiej.

⁵ Pod koniec 2006 r. niemiecki MSZ przedstawił koncepcję tzw. Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Plus (EPS+) – relacji UE z jej wschodnimi sąsiadami. Ze względu na sprzeciw południowych państw UE niemieckie propozycje zostały tylko częściowo przejęte przez Komisję Europejską. Za realizację swojej koncepcji Niemcy uważają np. podjęcie rozmów z Ukrainą nt. *New Enhanced Agreement* w lutym 2007 r.

Różnice w stanowisku RFN w zależności od rządzącej koalicji formowania go przez CDU/CSU czy SPD (jako wiodącą partię) widoczne będą natomiast w kwestii przyszłego rozszerzenia UE o państwa Bałkanów Zachodnich i Turcję. Chacdecja w swoim programie europejskim opowiada się za konsolidacją UE i wstrzymaniem rozszerzenia (z wyjątkiem akcesji Chorwacji), co uderzy przede wszystkim w państwa Bałkanów Zachodnich (choć CDU/CSU nie neguje ich europejskiej perspektywy). SPD, FDP i Partia Zielonych są przeciwne odkładaniu rozszerzenia o te kraje oraz popierają członkostwo Turcji w UE w przeciwieństwie do CDU/CSU. W zależności od tego, która z dużych partii będzie miała pozycję wiodącą w formowaniu rządu, jej stanowisko będzie determinować politykę niemiecką w kwestii rozpoczęcia procesu akcesji do UE krajów Bałkanów Zachodnich w nadchodzących czterech latach.

Reforma budżetu UE

RFN jako główny płatnik netto do budżetu UE zainteresowana jest zmniejszeniem własnych obciążeń finansowych, które są relatywnie wyższe niż w krajach Europy Zachodniej. Niemcy, podobnie jak pozostałe zachodnie kraje UE, chcą zmienić dotychczasową strukturę wydatków unijnych, ponieważ zachowanie jej w obecnej formie spowodowałoby w latach 2014–2020 wzrost przepływów z budżetu UE do krajów UE-12 (nowych krajów członkowskich) przy jednoczesnym spadku finansowania regionów w UE-15. W ramach reformy budżetu celem RFN będzie uzyskanie możliwie dużego wsparcia dla rodzimych regionów i przedsiębiorstw. Głównym postulatem niemieckim, popieranym zarówno przez CDU/CSU, jak i przez SPD jest zastąpienie wpłat do budżetu UE pochodzących do tej pory z części podatku VAT zwiększonymi wpłatami obliczonymi na podstawie DNB (dochodu narodowego brutto). W przypadku powstania wielkiej koalicji postulat SPD dotyczący możliwości wprowadzenia w przyszłości wspólnego podatku unijnego zostanie z pewnością odrzucony przez CDU, która obawia się, iż może on stać się czynnikiem potencjalnie zagrażającym dyscyplinie budżetowej. Z powodu kryzysu gospodarczego i rosnącego zadłużenia państwa rząd niemiecki, niezależnie od koalicji, będzie sprzeciwiał się zwiększeniu wielkości budżetu unijnego powyżej 1% DNB całej UE.

W ramach wydatków unijnych Niemcy, w tym przede wszystkim potencjalna koalicja CDU/CSU-FDP, będą dążyli do zwiększenia finansowania polityki bezpieczeństwa, wspólnej polityki zagranicznej i celów Strategii Lizbońskiej, co bez zwiększenia budżetu UE odbyłoby się częściowo kosztem WPR oraz polityki spójności.

Wspólna Polityka Rolna

Jednym z filarów unijnej polityki Niemiec jest Wspólna Polityka Rolna, ponieważ Niemcy są jednym z głównych odbiorców unijnych subsydiów, zaś działalność eksportowa jest istotnym elementem rolnictwa niemieckiego. Za rządów SPD/Zieloni (1998–2005) przyjęto strategię przykładającą większe znaczenie do drugiego filaru WPR (program rozwoju obszarów wiejskich), która kontynuowana jest przez obecną koalicję w ramach Narodowego Planu Strategicznego Rozwoju Obszarów Wiejskich (2007–2013).

Po Polsce i Włoszech to właśnie Niemcy są największym beneficjentem pomocy unijnej w ramach drugiego filaru WPR. Chacdecja nie zamierza ograniczać znaczenia pierwszego filaru WPR (dopłaty dla rolników). Większość partii niemieckich, poza FDP, proponuje w nowym budżecie unijnym po 2013 roku utrzymanie dopłat dla rolników i nieznaczne ograniczenie budżetu WPR (na rzecz wsparcia polityki badań i rozwoju oraz innowacji), tak aby w Unii pozostał możliwie silny sektor rolniczy. Należy spodziewać się poparcia RFN przede wszystkim dla wzmocnienia drugiego filaru WPR. Nowy rząd niemiecki, niezależnie od kształtu koalicji, będzie jednocześnie próbował wprowadzić zmiany do pierwszego filaru WPR. FDP opowiada się za znacznym ograniczeniem wydatków UE na rolnictwo i skierowanie ich do sekto-

rów innowacyjnych. Jeżeli stanie się częścią koalicji rządzącej, będzie starała się przekonać partnerów do wprowadzenia zmian do niemieckiej polityki rolnej. O ile FDP uda się przeforsować modyfikacje WPR, będą to zmiany raczej kosmetyczne i mogą prowadzić na przykład do zwiększenia finansowania innowacyjnych sektorów rolnictwa. Z powodu kryzysu gospodarczego Niemcy nie będą raczej forsowały finansowania WPR przez wprowadzenie dopłat ze strony państw członkowskich (współfinansowanie), jako że ten krok stanowiłby zbyt duże obciążenie dla budżetu federalnego.

Polityka monetarna/rynki finansowe

Dotychczasowa polityka rządu RFN w kwestiach unijnej polityki monetarnej opierała się na całkowitym poparciu działań Europejskiego Banku Centralnego i na obronie jego niezależności (szczególnie przed rządem francuskim, który opowiada się za zwiększeniem wpływów państw strefy euro na politykę monetarną). Kanclerz Angela Merkel, pomimo swoich ostatnich krytycznych wypowiedzi pod adresem EBC, będzie kontynuowała obecną politykę w ramach zarówno wielkiej koalicji, jak i w ramach koalicji z FDP. Ponadto, pomimo kryzysu gospodarczego, każda koalicja z udziałem CDU będzie popierać dotychczasowe unijne rozwiązania w dziedzinach polityki socjalnej i podatkowej, o których kształcie decyduje każde państwo członkowskie z osobna. Jeśli SPD będzie partią wiodącą w formowaniu rządu, może forsować na forum UE swoje ostatnie propozycje dotyczące zacieśnienia koordynacji polityk gospodarczych, w tym polityki socjalnej i podatkowej, pomiędzy państwami strefy euro, czemu sprzeciwia się CDU/CSU. Niezależnie od kształtu koalicji, nowy rząd niemiecki będzie kontynuował walkę z europejskimi rajami podatkowymi, co ma przyczynić się do zwiększenia przejrzystości na rynkach finansowych. Ten sam cel przyświeca również wyborczej propozycji FDP, zmierzającej do utworzenia wspólnego europejskiego nadzoru bankowego. Koncepcja ta może liczyć na poparcie ze strony zarówno CDU/CSU, jak i SPD, a tym samym stanie się jednym z postulatów nowej koalicji po wyborach.

2.5. Stosunki transatlantyckie

Wszystkie partie niemieckie opowiadają się za kontynuacją partnerstwa transatlantyckiego (CDU/CSU) lub jego odnowieniem (SPD, FDP, Partia Zielonych), choć każda z partii podkreśla własne priorytety dla bilateralnej i wielostronnej współpracy z USA. Niemcy widzą szansę na poprawę relacji RFN–USA w nowym podejściu administracji Baracka Obamy do współpracy międzynarodowej, w zmianie priorytetów i retoryki w polityce zagranicznej, bezpieczeństwa i klimatycznej. Ponieważ nowy amerykański prezydent cieszy się dużą popularnością w RFN, zmieni się także klimat niemiecko-amerykańskich relacji, które będą bazować na pragmatycznej współpracy i podkreślaniu wspólnych celów, a nie politycznych różnic.

Niemiecko-amerykańska współpraca może odnowić się przede wszystkim w kwestiach bezpieczeństwa międzynarodowego. RFN nie tylko retorycznie, ale i w praktyce (dzięki dobrym kontaktom niemieckim na Bliskim Wschodzie i w Rosji) popiera stanowisko administracji Baracka Obamy w kwestii rozwiązania konfliktów na Bliskim Wschodzie (Izrael–Palestyna, Iran), bezpieczeństwa w Afganistanie (regionalnego i rozszerzonego o instrumenty cywilne) oraz rozpoczęcia rozmów o rozbrojeniu nuklearnym z Rosją. Może to sprawić, że przyszły rząd RFN zyska na znaczeniu jako sojusznik USA. Zwłaszcza że dotychczasowe spory na linii Berlin–Waszyngton (projekt tarczy antyrakietowej, rozszerzenie NATO na wschód) tracą na znaczeniu. Wydaje się, że USA rezygnuje z ofensywnego forsowania tych projektów i podejmuje rozmowy z Rosją na temat tarczy, za czym opowiada się większość niemieckich partii.

Można się jednak spodziewać, że stosunki niemiecko-amerykańskie w najbliższym czasie zostaną obciążone kwestiami przewyciężenia kryzysu finansowego i gospodarczego w USA i UE oraz kształtowania regulacji międzynarodowych rynków finansowych. Amerykańska polityka fiskalnych i finansowych bodźców koniunkturalnych, presja na Europę w celu przeforsowania podobnej strategii oraz różnice w koncepcjach regulacji międzynarodowych rynków finansowych mogą skutkować sporami na linii Berlin–Waszyngton.

Niemieckie partie podkreślają jednak różne aspekty wzmocnienia współpracy z USA:

- CDU/CSU stawia na równoprawne partnerstwo UE–USA w polityce bezpieczeństwa i ścisłą współpracą UE / RFN–USA w walce z międzynarodowym terroryzmem, w kwestiach procesu pokojowego na Bliskim Wschodzie czy programu atomowego Iranu. Dla chadecji ważny jest również powrót do idei „transatlantyckiego partnerstwa gospodarczego” (głoszonej przez kanclerz Merkel w trakcie prezydencji RFN w UE) w celu zmniejszenia pozataryfowych barier handlowych, a w dłuższej perspektywie ustanowienia wspólnego rynku między USA a UE.
- SPD widzi pole współpracy z nową administracją USA w dziedzinie rozbrojenia, ochrony klimatu i bezpieczeństwa energetycznego.
- FDP, krytykując brak inicjatyw obecnego rządu w relacjach z nową administracją Baracka Obamy, zapowiada, że będzie inicjować nowe projekty, również w sferze rozbrojenia, jak np. wycofanie z RFN składowanej amerykańskiej taktycznej broni nuklearnej (pomysł ten jest jednak nie do przeforsowania w koalicji z CDU/CSU; realny do przeprowadzenia w koalicji SPD/FDP/Zieloni).

2.6. Polityka bezpieczeństwa

Niemiecką politykę bezpieczeństwa będzie cechowała kontynuacja ze względu na bardzo zbliżone stanowiska partii niemieckich w tej dziedzinie. RFN będzie się opowiadać za reformą NATO zgodną z niemieckimi interesami, wzmocnieniem konsultacji z USA w sferze bezpieczeństwa, za silniejszą współpracą Sojuszu z Rosją oraz za wzmocnieniem europejskiej polityki bezpieczeństwa i obronności. Można się spodziewać kontynuacji misji zagranicznych Bundeswehry (w ramach UE, NATO czy ONZ).

Niemcy będą dążyły do tego, aby NATO w dłuższej perspektywie stało się przede wszystkim organizacją o charakterze politycznym. Filarami takiego Sojuszu byłyby Stany Zjednoczone oraz Unia Europejska, a równie ważnym partnerem powinna być Rosja. NATO miałoby również na celu kontrolowanie amerykańskich działań wraz z rozszerzeniem strategicznego partnerstwa z Rosją na sferę bezpieczeństwa. Ze względu na priorytet współpracy z Rosją i wciągania jej w struktury bezpieczeństwa euroatlantyckiego Niemcy będą przeciwne przyznawaniu MAP Ukrainie i Gruzji oraz ich członkostwu w NATO, jak też kontynuacji projektu tarczy antyrakietowej. Z uwagi na prawdopodobną zmianę stanowiska amerykańskiego, takie podejście RFN nie będzie, jak wcześniej, obciążać stosunków niemiecko-amerykańskich. **Niemcy chcieliby również, aby w swojej strategii działania NATO uwzględniło w większym stopniu niemiecką koncepcję „zintegrowanego bezpieczeństwa”,** łączącą działania militarne ze stosowaniem instrumentów cywilnych – pomocy rozwojowej, misji szkoleniowych, *capacity building*, instrumentów gospodarczych – w ściślejszej współpracy z innymi organizacjami międzynarodowymi.

Każda przyszła koalicja rządowa będzie popierać wzmocnienie i usamodzielnienie polityki bezpieczeństwa i obronności UE, jako komplementarnej do NATO. Długoterminowym celem jest stworzenie wspólnych europejskich sił zbrojnych (choć jest to proces, który będzie zapewne wykraczał poza przyszłą czteroletnią kadencję) oraz większa koordynacja przemysłu zbrojeniowego w państwach UE. W UE Niemcy będą dążyli również do ujednoczenia polityki i stanowisk państw członkowskich w kwestiach obronności i bezpieczeństwa (na przyszłość np. w takich strategicznych kwestiach jak projekt tarczy antyrakietowej). Ponadto większość partii niemieckich popiera zwiększenie cywilnych środków przeciwdziałania kryzysom i stabilizacji konfliktów (jak wymienione wyżej).

3. Polityka gospodarcza i energetyczna

Polityka gospodarcza po wyborach do Bundestagu będzie skoncentrowana na przewyżczeniu kryzysu gospodarczego. Głównymi wyzwaniem stojącymi przed nowym rządem będzie: pobudzenie wzrostu gospodarczego (osiągnięcie zaplanowanego na rok 2010 wzrostu PKB o 0,5 punktu procentowego), kontynuowanie walki z rosnącym bezrobociem, pobudzenie proeksportowych sektorów niemieckiej gospodarki przy jednoczesnych staraniach o ograniczenie największego w historii RFN zadłużenia – prawdopodobnie rządu 80 mld euro w 2010 roku.

W przypadku polityki energetycznej RFN zmiany po wyborach nastąpią w wymiarze wewnętrznym (np. przedłużenie wykorzystania energetyki jądrowej), **natomiast cele zagranicznych działań** (m.in. poszerzenie współpracy z Rosją i kontynuacja budowy Nord Streamu, lobbing na rzecz globalnej ochrony klimatu) **ulegną modyfikacji w niewielkim stopniu.**

Ingerencja państwa w gospodarkę: Światowy kryzys gospodarczy wzmocnił, widoczny w ostatnich latach w RFN, trend wzrostu ingerencji państwa w gospodarkę. Ministerstwo Finansów Niemiec szacuje, że w 2010 roku, po raz pierwszy w historii RFN, udział państwa w wytworzonym PKB przekroczy poziom 50%. Tym samym przynajmniej do końca 2010 roku, niezależnie od składu koalicji rządzącej, należy spodziewać się utrzymania tego trendu. W przypadku koalicji CDU/CSU/FDP należy spodziewać się, wraz z pełnym ustabilizowaniem gospodarki i powrotem na ścieżkę wzrostu gospodarczego – co nie nastąpi jednak wcześniej niż w 2011–2012 roku – próby stopniowej reprivatyzacji przedsiębiorstw uratowanych przed bankructwem dzięki interwencji państwa, w szczególności sektora finansowego. Ograniczenie zadłużenia państwa stanie się jednym z największych wyzwań stojących przed nową koalicją. Dlatego też, niezależnie od składu nowego rządu, należy wykluczyć możliwość stabilizacji gospodarki za pomocą kolejnych pakietów koniunkturalnych, przede wszystkim ze względu na wysokie koszty takiej operacji.

Polityka podatkowa: Polityka podatkowa stanie się jednym z głównych makroekonomicznych narzędzi walki z kryzysem. W przypadku wszystkich koalicji z udziałem SPD nie należy spodziewać się znaczących zmian w systemie podatkowym, w tym obniżki podatków. Koalicja CDU/CSU/FDP będzie popierała generalną obniżkę podatków zarówno od osób fizycznych, jak i od przedsiębiorstw, a także opowie się za uproszczeniem systemu podatkowego. Ze względu na stanowisko CDU zmiany podatkowe mogą nastąpić jednak dopiero po powrocie RFN na ścieżkę stabilnego wzrostu gospodarczego, tj. nie wcześniej niż w 2011–2012 roku.

Polityka energetyczna – wymiar zagraniczny: Zdywersyfikowana struktura źródeł dostaw nośników energii pozwala RFN na stopniowe wprowadzanie zmian w polityce energetycznej. Każda rządząca koalicja będzie kontynuowała politykę współpracy z Rosją, w tym budowy gazociągu bałtyckiego,

poszerzając ją o energetykę jądrową i odnawialne źródła energii. Natomiast koalicja CDU/CSU/FDP będzie w większym stopniu niż obecny rząd wspierała koncerny niemieckie w poszukiwaniu alternatywnych źródeł dostaw gazu (afrykańskiego poprzez dostawy LNG oraz bliskowschodniego i kaspijskiego dzięki gazociągowi Nabucco). W polityce ochrony klimatu również należy oczekiwać od rządzących koalicji kontynuacji starań na rzecz globalnego paktu redukcji emisji CO₂, co ma m.in. zwiększyć eksport niemieckich „zielonych technologii”.

Polityka energetyczna wymiar wewnętrzny: rządząca koalicja CDU/CSU/SPD ze względu na odmienne podejście do energetyki jądrowej i węglowej nie może podjąć decyzji co do dalszego losu tego typu elektrowni. Przedłużenie wielkiej koalicji lub powstanie koalicji SPD/Zieloni/Partia Lewicy oznaczałoby kontynuację przyjętego w 2002 roku programu zamykania elektrowni atomowych, a w konsekwencji zwiększenie zależności od gazu, głównie rosyjskiego i wzrost emisji CO₂. Natomiast koalicja CDU/CSU/FDP zrezygnowałaby z programu zamykania reaktorów i wsparłaby także budowę nowych elektrowni węglowych. Działania takie, oprócz zmniejszenia wzrostu zużycia gazu, odbiłyby się korzystnie na wielkości importu polskiego węgla.

4. Wyniki wyborów do Bundestagu a stosunki polsko-niemieckie

4.1. Polityka zagraniczna

Odpowiedź na pytanie, jak polityka RFN wpłynie na pozycję Polski na arenie międzynarodowej, zależy w dużej mierze od wielu czynników zewnętrznych, niezależnych ani od Polski, ani od Niemiec. Należą do nich: polityka Rosji, polityka zagraniczna i bezpieczeństwa administracji Baracka Obamy, losy Traktatu Lizbońskiego, reforma NATO i rozwijanie europejskiej polityki obronności i bezpieczeństwa.

Wyniki wyborów do Bundestagu nie zmieniają znacząco niemieckiej polityki zagranicznej, gospodarczej i energetycznej. Należy przygotować się na to, iż najważniejsze kwestie sporne w relacjach bilateralnych (np. historyczne) oraz wielostronnych (dążenie do pogłębiania rosyjsko-niemieckiego partnerstwa, gazociąg Nord Stream, preferowanie Francji jako głównego partnera przy przedstawianiu i rozwijaniu inicjatyw w ramach UE) będą nadal obciążały wzajemne relacje. Jednak niezależnie od składu przyszłej koalicji utrzymanie dobrosąsiedzkich relacji z Polską pozostanie jednym z celów niemieckiej polityki zagranicznej. Być może będzie to bardziej wyraźne w przypadku powstania rządu, w którym minister spraw zagranicznych mianowany zostanie przez FDP. Liberalowie są bowiem jedyną partią, która wpisała do swojego programu postulat zacieśnienia współpracy gospodarczej, instytucjonalnej i kulturalnej z Polską.

Pogłębianie rosyjsko-niemieckiego partnerstwa i lobbowanie przez RFN na rzecz współpracy i dialogu z Rosją może w dłuższej perspektywie zagrażać suwerenności państw wschodniego sąsiedztwa UE, biorąc pod uwagę niestabilną sytuację polityczną i gospodarczą w tych krajach oraz ofensywną politykę zagraniczną i energetyczną Rosji, która nie spotyka się ze zdecydowaną reakcją UE i NATO. Sytuacja może się dodatkowo zaostrzyć ze względu na pogłębiający się kryzys gospodarczy w Rosji i kontynuację aspiracji europejskich i euroatlantyckich tych krajów. Ponieważ po wyborach do Bundestagu nie zmieni się stanowisko niemieckie dotyczące przyznania tym krajom perspektywy europejskiej czy euroatlantyckiej, która mogłaby wyznaczać im kierunek demokratycznych i gospodarczych reform, Polska może wykorzystywać jedynie istniejące instrumenty zbliżające te kraje do struktur europejskich. Uwzględniając niemieckie interesy gospodarcze oraz dążenie RFN do stabilizacji wschod-

niego sąsiedztwa UE, należy wykorzystać chęć współpracy RFN w ramach projektów dotyczących Partnerstwa Wschodniego. Możliwe jest również skorzystanie z niemieckich doświadczeń pomocy rozwojowej udzielanej tym krajom przez RFN od lat dziewięćdziesiątych i na ich bazie rozwijanie wspólnych inicjatyw. Strona niemiecka oczekuje jednak przedstawienia przez Polskę konkretnych propozycji, a nie jedynie deklarowania chęci współpracy.

Poprawa relacji transatlantyckich jest obecnie jednym z priorytetów niemieckich elit politycznych i zapewne celem przyszłego rządu. Przy korekcie polityki amerykańskiej oferującej dialog i zapowiadającej dążenie do współpracy i rozwiązywania konfliktów na Bliskim Wschodzie oraz z Rosją można obecnie stwierdzić większą zbieżność polityki amerykańskiej i niemieckiej. Jak zachowa się przyszły rząd RFN, jeśli oferta dialogu administracji Obamy nie przyniesie rezultatów, pozostaje jednak kwestią otwartą.

Priorytetowym partnerem dla RFN w kształtowaniu i wypracowywaniu kompromisów w ramach UE jest i pozostanie Francja. Inicjowanie współpracy z Polską będzie ze strony RFN nadal sporadyczne. Związane jest to z nierównowagą potencjałów RFN i Polski (demograficznego, gospodarczego, dyplomatycznego). Idea partnerskiej współpracy z Polską na arenie UE jest dla wielu przedstawicieli niemieckich elit nowa, ale już zauważalna i należy ten fakt wykorzystać. Trójkąt Weimarski nie daje możliwości na traktowanie polskiego stanowiska jako równoprawnego do pozycji niemieckich/francuskich, ze względu na zdecydowaną przewagę Francji i RFN. Kraje te niejednokrotnie przedstawiają Polsce gotowe niemiecko-francuskie stanowisko, ponieważ koordynują i uzgadniają swoje stanowiska na dosyć wczesnym etapie, np. w ramach rozbudowanej współpracy instytucjonalnej.

Wzmocnienie i usamodzielnienie się europejskiej polityki obronności i bezpieczeństwa jest rozumiane w Niemczech jako przyjęcie przez uczestniczące w niej kraje jednego stanowiska dotyczącego postrzegania zagrożeń i reagowania na nie. Będzie oznaczało to prawdopodobnie presję na przejęcie punktu widzenia krajów Europy Zachodniej (Niemiec, Francji), wypracowywanie jednego stanowiska w spornych kwestiach bezpieczeństwa, co mogłoby się wiązać z osłabieniem relacji polsko-amerykańskich w tej sferze.

4.2. Polityka historyczna

Wynik wyborów parlamentarnych w Niemczech nie będzie miał dużego wpływu na niemiecką politykę wobec Polski w ogóle, a na niemiecką politykę historyczną w szczególności. Spowodowane jest to kształtowaniem niemieckiej polityki pamięci na zasadzie kompromisów. W wyniku gwałtownych sporów historycznych poprzednich dekad osiągnięto między głównymi nurtami politycznymi kompromis dotyczący sposobów upamiętniania przeszłości, na który składa się:

- **Poczucie zakończenia rozliczeń z nazizmem.** Rozliczenie z nazizmem uważane jest przez znaczną część elit za proces zakończony sukcesem. Nikt w głównym nurcie politycznym nie kwestionuje konieczności pamięci o zbrodniach III Rzeszy, lecz pamięć ograniczona jest głównie do Holocaustu.
- **Dopuszczenie do głównego nurtu pamięci Niemców jako pokrzywdzonych w wyniku drugiej wojny światowej,** przede wszystkim ofiar nalotów alianckich i przymusowych przesiedleń (dużą rolę w tej ewolucji pamięci odgrywają organizacje przymusowych przesiedleńców i ich potomków zrzeszone w Związku Wypędzonych).
- **Koncentracja na propagowaniu „pozytywnej pamięci” o sukcesach RFN po 1949 roku i budowie patriotyzmu odwołującego się do konstytucji.** Rok 1949 jest coraz częściej postrzegany jako początek historii współczesnej Niemiec i „ponowne narodziny” narodu. Podstawą nowego niemieckiego patriotyzmu ma być nie tyle wspólna kultura, ile obywatelstwo i konstytucja.

Rezultatem tego kompromisu jest praktyka szukania szerokich koalicji politycznych wokół projektów związanych z państwową polityką pamięci. Na szczeblu centralnym większość inicjatyw rządowych przyjmowana jest głosami wszystkich frakcji parlamentarnych (poza Partią Lewicy, dla której nazizm pozostaje najważniejszym odwołaniem historycznym). Tezy o konsensualnym charakterze niemieckiej polityki pamięci nie podważa ostatni spór o skład Rady Fundacji „Ucieczka, Wypędzenie, Pojednanie”, ponieważ sama koncepcja działalności Fundacji została wypracowana w uzgodnieniach między najważniejszymi partiami, zaś spór miał charakter przede wszystkim personalny.

Po wyborach można dojść jedynie do przesunięcia akcentów, ale nie zmiany politycznego kursu.

W przypadku zawiązania koalicji chadecko-liberalnej konserwatyści chadecy związani ze Związkiem Wypędzonych mieliby większy wpływ na politykę rządu. Jednak powstrzymywani byłiby przez FDP i umiarkowanych działaczy CDU skupionych wokół kanclerz. Niewykluczone jest jednak przejście niektórych działaczy związanych z ziomkostwami do administracji rządowej oraz powiększenie grupy parlamentarzystów związanych z ziomkostwami. Jednym z ustawowych obowiązków Związku Wypędzonych (ZW) jest opieka nad mniejszościami niemieckimi za granicą, w tym w Polsce i będzie on nadal wypełniany. Polacy w Niemczech ze względów prawnych nie mają statusu mniejszości narodowej. Partie niemieckie nie uważają zaś osób pochodzenia polskiego w Niemczech za odrębną część elektoratu, którą mogliby się starać pozyskiwać w kampanii.

(Ośrodek Studiów Wschodnich)

OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH

ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa
tel.: +48 / 22 / 525 80 00; fax: +48 / 22 / 525 80 40
telefon rządowy: 662 87

ZAPRASZAMY NA NASZĄ STRONĘ

---

www.osw.waw.pl